

Intervju s Ivanom Damjanovom

Pećina, Marko

Source / Izvornik: **Mef.hr, 2022, 41, 81 - 89**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:105:419321>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-30**

Repository / Repozitorij:

[Dr Med - University of Zagreb School of Medicine
Digital Repository](#)

Svjetski priznati alumni Medicinskog fakulteta u Zagrebu

Poštovane čitateljice i čitatelji, u našem časopisu možete nastaviti pratiti rubriku *Illustrissimi alumni Facultatis Medicae Zagradiensis*. I u ovome broju bit će vam predstavljeni svjetski priznati diplomanti Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji žive i djeluju u inozemstvu.

Intervju vodio i preveo na hrvatski: akademik Marko Pećina • Tehničko uređenje: Branko Šimat

Ivan Damjanov

Godina i mjesto rođenja: 1941, Subotica, Srbija

Obrazovanje i diplome:

- 1959 Matura, Klasična gimnazija, Zagreb
- 1964 Dr. med., Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet
- 1971 Dr. sci., Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet
- 1971 Specijalistički ispit iz patologije i sudske medicine, Zagreb
- 1974 Federal Licencing Examination, Vermont, SAD
- 1975 Specijalistički ispit iz anatomske patologije, American Board of Pathology, SAD

Zaposlenje

- 1966-1974 Asistent na Zavodu za patologiju, Medicinski fakultet, Zagreb
- 1974-1977 Docent i izvanredni profesor, Medicinski fakultet države Connecticut, Farmington, CT, SAD
- 1977-1986 Izvanredni i redovni profesor, Hahnemann Medical College, Philadelphia, PA, SAD
- 1986-1994 Redovni profesor, Jefferson Medical College, Philadelphia, PA, SAD
- 1994-2018 Redovni profesor i predstojnik (4 godine), Sveučilište Kansas, Kansas City, KS, SAD
- 2018- Profesor emeritus, Sveučilište Kansas, Kansas City, KS, SAD

Počasne titule i priznanja:

- 1992 Dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb
- 2007 Nagrada Tom Kent Udruge za istraživanje nastave patologije (GRİPE), SAD
- 2008 Počasni doktorat (dhc), Sveučilište Novi Sad, Novi Sad, Srbija
- 2010 Rektorova nagrada Sveučilišta Kansas, Lawrence, KS, SAD
- 2011 Bohanova nagrada Medicinskog fakulteta Sveučilišta Kansas, Kansas City, KS, SAD
- 2012 Dopisni član Akademije za nauku i umetnost Vojvodine, Novi Sad, Srbija
- 2015 Počasni doktorat, Karlovo sveučilište, Prag, Češka Republika

Znanstveni interes

Rani razvitak sisavaca, embrionalni tumori, tumorski biljezi

Znanstveni radovi i publikacije

347 radova (indeksirani u PubMed-u), 41 poglavlje u knjigama i monografijama, 36 knjiga

Citati prema (SCI): 17.770

H-index: 58

Najznačajnije knjige

- Oosterhuis, JW, Walt, H, Damjanov, I. (urednici): Pathobiology of Human Germ Cell Neoplasia, Springer-Verlag, Berlin, 1991.
- Damjanov, I. Pathology of Infertility. Mosby-Year Book, St. Louis, 1993.
- Damjanov, I. Pathology for the Health-Related Professions, W.B. Saunders, Philadelphia, 1996.
- Damjanov, I, Linder, J. (urednici): Anderson's Pathology, 10th Edition, Mosby, St. Louis, 1996.
- Damjanov, I, Jukić, M, Nola, M. (urednici): Patologija, 2 izdanje, Medicinska naklada, Zagreb, 2007.

Adresa

University of Kansas School of Medicine

e-mail: idamjano@kumc.edu

Kućna adresa za korespondenciju:

191 Presidential Boulevard

Bala Cynwyd, PA 19004, USA

1. Prije dvije godine, kad smo počeli razmišljati o ovim intervjuima, vjerojatno nisi ni pomislio da ćeš i ti sâm jednoga dana doći na red da ti postavim nekoliko pitanja. Što bi August Šenoa rekao: "Prođe vrijeme, dođe rok, eto vruga skok na skok". Vrag odnio šalu, došlo, eto, i vrijeme za pitanja mojemu dragome prijatelju.

Imaš pravo, nisam planirao da se nađem u ovoj situaciji, no sada smo tu gdje jesmo. Moram priznati da mi je ipak drago da ćeš me intervjuirati (Slika 1).

Dopusti mi, molim te, da ovdje ubacim jednu anegdotu o nekada čuvenoj mađarsko-američkoj glumici Zsa Zsi Gabor, koja se u svom dugom životu udavala devet puta. Pitali novinari jednog od tih njezinih muževa je li spreman za prvu bračnu noć, na što je on odgovorio: "Znam točno što moram raditi, samo ne znam kako da budem drugačiji od onih nekoliko prije mene". Tako se i ja osjećam nakon šest intervjua koje si ti već tiskao.

2. Da počnemo od tvojeg imena. Zoveš se Ivan, a inače te ljudi zovu Ico. Kako to?

Rodio sam se u Subotici, u Vojvodini, posljednjega dana ožujka 1941. godine, nekoliko dana prije nego što je Hitler objavio rat Kraljevini Jugoslaviji. Mama me je htjela nazvati Boris, no onda je izbio rat i bugarski kralj Boris prisvojio je Makedoniju. Moja mama je tada odlučila da ne bi bilo patriotski da mi da to ime. Malo zatim su u Suboticu umarširali Mađžari, koji su sa sobom donijeli knjižice s popisom dopuštenih krsnih imena. Moji roditelji su proučili tu knjižicu i izabrali ime Iván, koje se od hrvatskog imena razlikuje jedino po tome što mađžarska inačica ima uzlazni naglasak na slovu a (Iván). Moj djed je bio oduševljen njihovim solomunskim rješenjem, pa ja rekao: "Divno, rodio nam se mali Bunjevac pa ćemo ga zvati Ica, kao kratica za Ivica". U Subotici su me moji mađžarski prijatelji zvali Ickoš, pa je od njih moja mama prisvojila to ime od milja i tako me zvala do kraja svoga života. Kad sam došao u Ameriku počeli su me zvati "Ajvan", jer oni tako izgovaraju pisano ime Ivan. Jedno vrijeme sam ih ispravljao, no onda sam odustao. Kako je moj tata po bosanski bio "hajvan hećim" (tj. veterinar), još i danas, kad me Amerikanci zovu Ajvan, sjetim se svoga tate. Kao što vidiš, kroz život sam prošao pod nekoliko imena, a o tome kako Amerikanci izgovaraju moje prezime – da i ne govorim. Negdje prije 20 godina moji specijalizanti su me

Slika 1. Marko Pećina i Ivan Damjanov, prijatelji od studentskih dana, spremaju se za intervju, Zagreb, travanj 2022.

počeli zvati Dr. D (*doctor Di*), pa sam s tim nadimkom otišao i u mirovinu.

3. Kako si iz Subotice dospio u Zagreb?

Vlakom, jer je to tako odlučio moj tata. Cijelog života bio je snob te je među inim stvarima odlučio da me ne će dati u subotičku osmoljetku, koju je on nazivao komunističkom izmišljotinom, već će me poslati u "pravu gimnaziju". Kako je on diplomirao veterinaru u Zagrebu te je sva-

kome govorio da je zagrebački đak, kupio je tamo kuću, spakirao mene i baku i poslao nas da živimo u Zagrebu. Potegnulo je bio neke veze preko svojih prijatelja u Zagrebu, a pomoglo je i to što je njegov brat za vrijeme svoga studija u Zagrebu bio predratni "salon-komunist" i poznao je nekog onovremenog velikog zagrebačkog budžu. Vjerojatno su me na njegovu intervenciju upisali u Klasičnu gimnaziju u Zagrebu. Tu Klasičnu gimnaziju moj je tata uvijek spominjao kao glavno opravdanje za to što su me tako mladog izdvojili od obitelji i poslali u svijet. Klasičnu sam gimnaziju zavolio, kao i latinski, pa ga i danas volim citirati, što mi moja žena rekla da se malo pravim važan (Slika 2). Ujedno, dopusti mi da to kažem ovdje, još me uvijek smeta što mnogi hrvatski liječnici na znaju dobro latinski. Kako me smetaju dijagnoze na lošem latinskom, stalno zagovaram da se dijagnoze na medicinskim dokumentima pišu hrvatski. Ako ni zbog čega drugog, da bi ih bolesnici razumjeli!

4. Osjećaš li se Zagrepčaninom?

Na slično pitanje odgovorio sam u jednom prethodnom intervjuu dvostihom engleskog pisca Rudyarda Kiplinga, koji u prijevodu na hrvatski glasi: "Svi mi imamo samo jednu nevinost i gdje god je izgubimo, tamo će naše srce ostati". Ja sam

Slika 2. Maturski ples 7.c razreda Klasične gimnazije u Glazbenom zavodu Hrvatske 1958. godine. Ivan Damjanov je prvi s desne strane u prvom redu. Profesor Marijan Bručić, razrednik od prvog do osmog razreda. Neki od ovih učenika postali su poznati u kasnijem životu: Ana Karić, crnokosa djevojka lijevo od profesora Bručića postala je poznata hrvatska glumica. Smiljko Sokol, lijevo od nje (s brćicama), postao je profesor na Pravnom fakultetu, a poznat je i po tome što je bio jedan od tri autora koji su napisali današnji hrvatski ustav. Krešimir Veselić, lijevo od Damjanova, postao je sveučilišni profesor matematike u Zagrebu, a zatim i u Njemačkoj; dopisni je član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

svoju spolnu i intelektualnu nevinost izgubio u Zagrebu i tako znam gdje sam ostavio svoje srce. No jesam li "pravi Zagrepčanin", o tome bi se moglo raspravljati.

U Splitu, gdje sam kupio stan, ljudi me često pitaju odakle sam. Očito ih zbuni moj govor, jer ja u svakodnevici miješam zagrebačku ijekavštinu koju sam naučio u školi, bunjevačku ikavštinu i bačku ekavštinu koje su mi u uho ušle u ranoj mladosti, a da i ne spominjemo brojne internacionalne riječi koje često izgovaram s američkim naglaskom. Mojim sugovornicima obično odgovorim da sam iz Zagreba. U tome gradu proveo sam preko 20 godina, u Zagrebu imam kuću i službeno sam prijavljen na spisku birača, za porezne i druge legalne potrebe itd., itd. No onda obvezno uslijedi potpitanje: "Odakle ste stvarno?" Da prekinem diskusiju, obično odgovorim da sam iz Kansas Cityja, SAD, ali dojmama sam da ti ljudi i dalje sumnjaju da sam stvarno iz Zagreba. No možda to i nije važno. Mnogo je gore što baš nisam ni osobito dobar Amerikanac iako sam u SAD-u proveo više od 50 godina. Kako bih ovaj odgovor priveo kraju, navest ću nešto što sam naučio od jednoga svoga specijalizanta koji je bio irački Kurd. Pitam ja njega odakle je, a on mi odgovori da ne zna. "Pa kako to" pitam ja dalje, na što mi on pojašnjava da je neoženjen i da u njihovoj kulturi muškarac dobije pravo na domicil tek onda kad se oženi i po ženi dobije mjesno odredište. Kako se moja žena rodila u Zagrebu i prema tome nema sumnje da je Zagrepčanka, za 10 milijuna Kurda na Bliskom istoku i ja sam Zagrepčanin.

5. U kakvom ti je sjećanju ostao studij medicine u Zagrebu?

Predivnom. Optimizam sjećanja izbrišao je većinu neugodnih trenutaka – i sjećam se uglavnom samo lijepih događaja. Na predavanja sam išao manje-više redovito, a izlaganja naših profesora pratio sam sa zanimanjem i s velikom dozom poštovanja. Nekih se i danas sjećam. Primjerice, profesora anatomije Drage Perovića koji je napamet crtao anatomske dijelove tijela na ploči. Budući da ne znam crtati, njegova me je vještina obeshrabrila jer sam shvatio da ja to nikad ne bih mogao nacrtati. Fiziologija me je privlačila pa sam, skupivši hrabrost, upitao profesora Božovića da mi preporuči neki strani udžbenik. Tako sam, na njegov savjet, kupio udžbenik koji je napisao argentinski nobelovac

Bernardo Houssay na španjolskom, s time da su ga Amerikanci preveli na engleski i tiskali kao *Human Physiology*, McGraw-Hill, New York 1951. Iako je u moje ruke došao tek 10 godina nakon što je objavljen, bio je to prvi pravi udžbenik koji sam ikada detaljno proučio. Još i danas smatram da je to bilo dobro uloženo vrijeme i trud.

Fiziologiju su u ono vrijeme predavali uglavnom profesori Ljubo Božović i Nikša Allegretti. Bio sam opčaran obojicom, pa sam tako nakon druge godine studija postao demonstrator na fiziologiji. Profesor Božović je bio šaljivčina i njegova su predavanja bila uvijek zabavna. Volio je pričati i raspravljati sa studentima o svemu i svačemu. Nasuprot njemu, profesor Allegretti je bio uvijek mrgodan i vrlo ozbiljan, pa smo ga se svi pomalo bojali. Tek kasnije, kad sam s njime počeo pisati neka studentska skripta za vježbe iz fiziologije, upoznao sam ga bolje i shvatio da je on stvarno velikodušan i dobronamjeren čovjek. Njih sam doživljavao kao dva lica rimskog boga Janusa, pa sam čak i svojoj djevojci poklonio jednog patuljka od plastike kojega sam po njima nazvao Ljuba Aligator.

Na trećoj godini počeli smo studirati patologiju i patofiziologiju. Za razliku od patologije, koje se gotovo uopće ne sjećam, patofiziologija me bila oduševila. Bolje rečeno, opčarao me je profesor patofiziologije Pavle Sokolić, koji je na sve nas ostavio jako dubok utisak. Danas se jedva maglovito sjećam o čemu je predavao, ali ga još uvijek vidim kako hoda s jedne na drugu stranu proscenija u dvorani prepunoj nas studenata.

Za patofiziologiju nije bilo udžbenika pa smo moj kolega Vlatko Grnja i ja zamolili profesora za dopuštenje da njegova predavanja snimimo na magnetofon. Ta predavanja smo potom u svoje slobodno vrijeme u popodnevnim satima dešifrirali i diktirali tipkačicu koju je profesor plaćao iz sveučilišnih fondova. Mnogo smo vremena utukli u taj projekt, no nažalost, nikad nismo tekst udžbenika zgotovili za tisak.

Posebno mjesto u mojim sjećanjima na studij medicine zauzima profesor Nikola Škreb, o kojemu sam pisao *in extenso* u intervjuu za *International Journal of Developmental Biology*. No to bi bila preduuga priča da je nastavimo ovdje, a dio te priče može se iščitati i iz objavljenog intervjua s Davorom Solterom (https://mef.unizg.hr/app/uploads/2021/07/Mef_1-2021_web-1.pdf)

6. Kako si otišao u Ameriku?

Za studija radio sam preko ljeta kao turistički vodič za Generalturist. Tijekom školske godine vodio sam na razgledanje Zagreba skupine turista po pozivu iz glavnog ureda u Praškoj ulici. Tako sam jednoga dana tijekom moje četvrte godine vodio skupinu liječnika s Havaja. Jedan američki liječnik dao mi je svoju adresu i rekao da mu pišem ako sam zainteresiran za rad u Americi nakon što diplomiram. Taj mi je liječnik potom poslao osnovne podatke o tome kako se može dobiti posao u SAD-u. Ujedno me je uputio da dodatne informacije potražim u konzulatu SAD-a u Zagrebu. Dvije godine nakon toga položio sam američki ispit radi nostrifikacije svoje fakultetske diplome. S dva školska druga, Vlatkom Grnjom i Jerkom Poklepovićem, uputio sam se 1967. godine u Ameriku i tamo završio dvije godine specijalizacije iz patologije. Tih godina SAD su vodile rat u Vijetnamu i kao liječnik lako sam mogao dobiti imigrantsku vizu za Ameriku, ali pomisao da bih morao ići u vojsku i mogao završiti u Vijetnamu nije mi se sviđala. Stoga sam se vratio u Zagreb, gdje me je čekalo mjesto asistenta na Zavodu za patologiju Medicinskog fakulteta na Šalati. Moji i ženini roditelji bili su presretni što smo se 1969. godine vratili u Hrvatsku.

7. Kako ti je bilo nakon prvoga povratka iz Amerike?

Vraćao sam se dva puta. Nakon prvoga povratka 1969. godine bio sam u strašnom šoku. Znojio sam se, nisam mogao spavati i samo sam sâm sebe pitao kako sam mogao donijeti tako glupu odluku i vratiti se da ponovo radim obdukcije na Šalati. Specijalizacija iz patologije u Americi jednostavno se ne može usporediti s onim što se jednako tako zove u Hrvatskoj. Za razliku od strukturiranog programa specijalizacije tijekom kojeg se u Americi mladi ljudi osposobe da postanu vrsni dijagnostičari, u Hrvatskoj se cijeli taj proces sveo na beskrajno vrijeme provedeno u obdukcijskoj dvorani bez gotovo ikakvih predavanja, instrukcija ili stručnog obrazovanja pod nadzorom starijih patologa. Nisam mogao shvatiti kako sam od mladog perspektivnog specijalizanta s točno definiranim kliničkim zaduženjima u Americi, ponovo završio na paranju mrtvacu. Dok sam u Americi diktirao nalaze na biopsijama koje sam toga dana proradio sa starijim patologom, ovdje sam svakog

dana proveo barem sat vremena tipkajući dvama prstima obdukcijske nalaze na starim pisaćim strojevima Remington. Dok sam u SAD-u svoj radni dan provodio u bolnici i društvu drugih kliničara, na Šalati smo bili udaljeni 3 km od kliničkih zbivanja uz minimalnu interakciju s liječnicima drugih specijalnosti. U Americi je patologija klinička disciplina i mlade patologe se odgaja da budu kliničari, a ne mrtvozornici.

Nakon što sam se malo snašao i smirio, odlučio sam da svakog dana prvo odradim svoje dužnosti na Zavodu za patologiju do podneva, a nakon toga popodne provedem u Zavodu za biologiju na Šalati, uz Davora Soltera koji je u to vrijeme postao asistent i počeo raditi pod nadzorom profesora Nikole Škrebca.

Ispostavilo se da sam donio jako dobru odluku. No u životu treba imati i malo sreće. Neki sreću definiraju kao dobru pripremu kombiniranu s prilikom koju treba iskoristiti kad se ukaže. Tijekom boravka u SAD-u, mislim da sam svladao osnovnice mikroskopske patologije i počeo razmišljati kao patolog. Ujedno sam naučio neke osnovne laboratorijske tehnike, kao što su elektronska mikroskopija i histokemija te stekao osnovne vještine za pisanje znanstvenih i stručnih radova. U Zavodu za biologiju Davor Solter i ja, pod paskom prof. Škrebca, provodili smo istraživanja koja su nas dovela do spoznaje da iz normalnih embrija možemo stvarati maligne tumore koji se zovu teratokarcinomi. To smo otkriće objavili u londonskom časopisu *Nature* 1970. godine. Ova publikacija u *Natureu* poslužila nam je kao ulaznica u ekskluzivni klub vrhunskih embriologa i patologa koji su radili na problemima na graničnom području između razvojne biologije i patologije. Pomoglo je i to što je profesor Škreb postao predsjednikom Europske udruge za razvojnu biologiju i što su nas počeli pozivati na razne međunarodne sastanke. Nastavili smo marljivo raditi i publicirati tako da smo do kraja 1974., tj. u pet godina objavili 12 radova u časopisima indeksiranim u *Current Contents*. Osim toga smo objavili i jedan pregledni članak o ovoj temi koji je citiran više od 200 puta, a čita se i danas. Napisali smo i jedan pregledni članak o teratomima i teratokarcinomima miša, za Atlas tumora u izdanju Svjetske zdravstvene organizacije, što smo doživjeli kao znak da su nas u svijetu počeli zamjećivati. Njegaš je napisao stih: "Iz grmena velikoga lafu izać teško nije: u velikim narodima geniju se gnijez-

do vije." Manje poetski, ali da ipak kažem: izaći na svjetsku pozornicu iz male države kao što je Hrvatska i publicirati radove u svjetskim časopisima, na osnovi rezultata koje smo dobili radeći u jednom skromno opremljenom laboratoriju, nije bilo baš sasvim jednostavno.

8. Kako si na kraju krajeva ipak otišao u Ameriku za stalno?

Nije mi bilo lako. Ja sam emotivac, volim zemlju u kojoj sam odrastao, a u dnu duše sam ipak vjerovao da će stvari jednog dana krenuti nabolje. Moja mama, a posebice moja zagrebačka punica, stalno su navijale da ostanemo u Zagrebu. Punica je recitala pjesmu Alekse Šantića: "Ostajte ovdje, sunce tuđeg neba neće vas grijat k'o što ovo grije". Profesionalno sam bio dogurao do titule naslovnog docenta, ali se stručno nisam razvijao i činilo mi se da samo cupkam na mjestu. Rat u Vijetnamu je bio završio, mama mi je umrla od raka na plućima, a ja sam trošio svoj život da zaradim dodatni prihod radeći obdukcije po provincijskim bolnicama i pišući članke za novine. Najgore je bilo što gotovo 10 godina nakon diplome još uvijek nisam imao svoj laboratorij, a moje starije kolege na Zavodu za patologiju nisu baš marile za znanstveni rad. Davor je bio otišao u SAD, a ja nisam uspio nagovoriti nijednog mlađeg kolegu da mi se pridruži u znanstvenim istraživanjima. Trebalo je donijeti odluku – otići ili ostati, a ako odem, jesam li spreman sve početi u Americi ispočetka.

Jednom kad sam donio odluku, prihvatio sam ponudu Odjela za patologiju Sveučilišta države Connecticut u Farmingtonu. Uslijedile su dvije dosta teške godine mogeg američkog života sve dok nisam pribavio financijska sredstva za znanost i organizirao eksperimentalni laboratorij. Uza sve to imao sam i mnogo bolničkih zaduženja. Kad sam shvatio da to neću moći izdržati, preselio sam se na Hahnemann Medical College u Philadelphiji. Moj novi šef Dr. Emanuel Rubin (Slika 3) dao mi je relativno malo kliničkih zaduženja, a glavni zadatak mi je bio da skupim što je više moguće novaca za znanost i da organiziram postdiplomski studij patologije za biologe koji žele s doktoratom znanosti postati eksperimentalni patolozi. Tijekom tih devet godina što sam bio na Hahnemannu odškolovali smo 30-ak studenata koji su dobili doktore znanosti, a osobno sam bio mentor na izradi 15 doktorskih teza (Slika 4). Većina tih studenata otišla je u farmaceutsku industriju, neki su ostali u znanosti a neki su za-

Slika 3. S Emanuelom Rubinom koji je lci Damjanovu bio predstojnik 17 godina, na dva sveučilišta u Philadelphiji od 1977. do 1994. godine

Slika 4. Nakon dodjele doktorske diplome jednom od 15 doktoranata koje je Damjanov vodio na Hahnemann Medical College u Philadelphiji

vršili studij medicine. Jedan od njih je postao i predstojnik sveučilišnog odjela za patologiju. Na moju žalost nijedan od mojih brojnih specijalizanata patologije, a računam da ih je bilo oko 200 tijekom mojih 50 godina u patologiji, nije postao znanstvenik. Četvorica su postali predstojnici sveučilišnih odjela patologije, no to u SAD-u ne znači mnogo, jer su tamo predstojnici odjela većinom samo dobro plaćeni administratori koji se bave svime i svačim, a najmanje patologijom ili znanošću.

9. Kako ti je išla znanost uza sve ostalo u tvome profesionalnom životu?

Abraham Flexner, veliki reformator medicinske nastave u SAD-u, formirao je 1910. godine tripartitni model akademskih liječnika koji su u prošlom stoljeću doprinijeli prestižu američke medicine i biomedicinskih znanosti. Prema Flexneru akademski bi se liječnici trebali baviti kliničkom medicinom, raditi kao znanstvenici u laboratoriju, a uza sve to podučavati studente medicine (stručnjak-znanstvenik-nastavnik). Od svoga dolaska u Ameriku 1974. pa do 2018. godine kad sam otišao u mirovinu, nastojao sam raditi po Flexnerovom modelu.

Mislim da sam bio dosta uspješan, jer sam preko 20 godina imao grantove za

Slika 5. Ico Damjanov sjedeći u lijevom uglu okružen suradnicima u laboratoriju na Jefferson Medical Collegeu u Philadelphiji. Među njima su i tri mlada liječnika iz Hrvatske: Hrvoje Vrščić i Božidar Horvat, koji su radili na svojim doktoratima te Zoran Gatalica, koji je u Philadelphiju došao s hrvatskim doktoratom znanosti.

znanstveni rad iz fondova Nacionalnog instituta za zdravlje (engl. *National Institutes of Health - NIH*). Cijelo vrijeme sam ujedno radio u kliničkom laboratoriju sveučilišnih bolnica u kojima sam bio zaposlen. U prvih sam dvadesetak godina najviše vremena proveo u znanosti (Slika 5). Zatim sam se intenzivno bavio nastavom i pisanjem udžbenika, dok sam na kraju najviše radio kao dijagnostički patolog. Počeo sam kao opći patolog, no s vremenom sam se morao opredijeliti za subspecializaciju pa sam tako postao stručnjak za patologiju urogenitalnog i probavnog sustava, s posebnim opredjeljenjem za bolesti gonda, jetre i bubrega. Morao sam sam sebi priznati da u današnje doba subspecializacije u medicini i biomedicinskim znanostima nije više moguće biti tripartitni akademski liječnik Flexnerovog tipa.

Iz sentimentalnih razloga ipak sam se entuzijastički odazvao pozivu mojega prijatelja Matka Marušića da u Splitu prisustvujem sastanku povodom stogodišnjice od dana kad je Flexner objavio svoj izvještaj o stanju medicine u SAD-u i predložio svoje reforme.

10. Što je tvoj najvažniji doprinos znanosti?

U šali običavam reći da mi je najveći doprinos to što sam Davora Soltera upo-

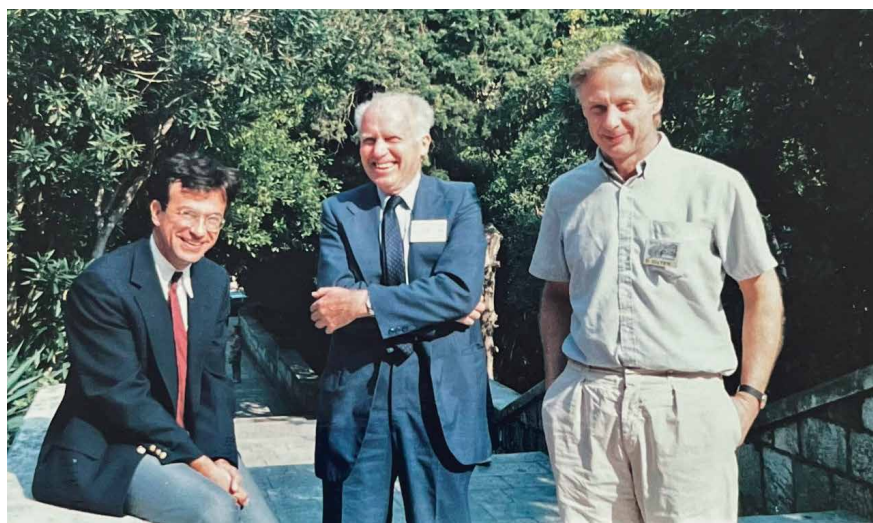
znao s prof. Nikolom Škrebom (Slika 6). Sve nakon toga je povijest i Davor je postao jedan od vodećih razvojnih biologa svijeta, a ja sam ima neku hibridnu karijeru radeći paralelno bolničku patologiju i znanost. Za razliku od Davora, mislim da nisam nikad bio posebno znanstveno originalan mislilac. Neke su od mojih ideja u konačnici ipak urodile plodom, no većinom te moje zamisli nisu dovele do nekih bitnih pomaka na području avangardne znanosti. Po prirodi sam više svaštar i nedovoljno monomaničan da

bih se posvetio isključivo jednom znanstvenom zadatku.

Sudjelovao sam u mnogobrojnim projektima i mislim da sam najviše doprinio znanosti kad sam radio kao dio većeg tima. U analogiji s nogometom, nisam bio napadač koji zabija golove, već sam najčešće bio „veznjak“ koji je iz pozadine dodavao lopte pravoj osobi u pravom trenutku. Ne možemo svi biti golgeteri, a mislim da su za uspjeh nekog tima potrebni i ljudi poput mene koji znaju kako doprinijeti zajedničkom naporu.

U odgovoru na tvoje pitanje, mislim da je moja najvažnija publikacija bila naš prvi rad o teratokarcinomima koji smo objavili D. Solter, N. Škreb i ja 1970. godine u londonskom časopisu *Nature*. Nakon toga smo napisali nekoliko drugih radova o teratokarcinomima i embrionalnim tumorima, kao što je tumor žumanjčane vreće (engl. *yolk sac tumor*), no to su sve bile varijacije na istu ili srodnu temu. Stvarni pomak na tom području napravili su drugi, koji su bolje od nas znali kulturu stanica, kloniranje stanica ili manipulaciju zametaka. Na kraju je Englez Martin Evans dobio Nobelovu nagradu, jer je komitet za nagrade u Stockholmu morao odabrati jednu osobu kao predstavnika cijele grupe koja se bavila tim problemima (Slika 7).

Imunohistokemija, a posebice monoklonalna protutijela bile su mi dugotrajne preokupacije te mislim da sam na tim radovima doprinio primjeni tih tehnika u embriologiji i patologiji. Neka od tih monoklonalnih antitijela na kojima sam radio s Peterom W. Andrewsom, i danas se upotrebljavaju. Nakon što su znanstvenici

Slika 6.S Davorom Solterom i profesorom Nikolom Škrebom na sastanku koji je održan u Dubrovniku 1988. godine u čast ovog osnivača Zagrebačke škole razvojne biologije.

Slika 7. Na zadnjem velikom međunarodnom sastanku o teratokarcinomima i srodnim problemima razvojne biologije, u Bristolu, UK, 1982. godine. Damjanov stoji iza Barbare B. Knowles, koja je u prvom redu. Nobelovac Martin Evans je prvi s lijeve strane u prvome redu. Davor Solter je u sredini zadnjeg reda. Peter W. Andrews iz Sheffielda, UK, organizator sastanka, stoji u trećem redu na desnoj strani

uspjeli razviti tehniku za uzgajanje mišjih i ljudskih embrionalnih matičnih stanica, mislim da sam doprinio njihovom karakteriziranju, što je utrlo put za brojna druga istraživanja. Nažalost, nisam dočekao kraj pokusa u kojima smo trebali pretvoriti *ad libitum* i pod kontroliranim uvjetima normalne embrionalne matične stanice u maligne stanice.

Kemijsku kancerogenezu proučavao sam na nekoliko modela, no to cijelo područje je nekako zamrlo nakon što nas nove spoznaje o onkogenima i tumorskim supresorskim genima odvele u sasvim drugom pravcu. Možda je to sve bila nekakva slijepa ulica, ali nisam bio jedini koji je vjerovao da će nam pokusi s kemijskim kancerogenima otkriti bitne tajne raka. Kako je to dobro rekao nobelovac Francis Crick: „Pravi znanstvenici moraju stvarati jednu teoriju za drugom dok jednog dana ne dobiju glavni pogodak na lutriji. Ja nažalost nisam dobio taj *jack-pot*, no to ne znači da je sav moj trud bio uzaludan. I da pri tome nisam mnogo stvarnog zadovoljstva i doživio mnoštvo lijepih trenutaka vjerujući da sam na pravom putu. Kad u nešto vjeruješ, rijeko se pitaš kamo ideš i zašto to radiš. Ni danas mi nije žao što sam toliko vremena utrošio na znanost a da nisam otkrio ništa epohalnog. Važno je da se znanost razvija i kreće u pravome smjeru, a to što sam ja, poput tisuća drugih bio samo nevažni kotačić – to uopće nije

bitno. Poput sudionika na olimpijadi, mislim da je najvažnije bilo sudjelovati

11. Radio si kao patolog. Kako bi sažeo svoj udio u unaprjeđenju patologije?

Za patologiju se kaže da je osnovica medicine. William Osler, jedan od četiri osnivača najuglednije američke medicinske ustanove, Sveučilišta Johns Hopkins u Baltimoreu, bio je internist koji je svojim rukama obavljao patološke razudbe na tijelima svojih umrlih bolesnika. On je tada rekao: „Kakva nam je patologija, takva nam je i medicina.“

Ta je ugledna bazična disciplina, nažalost, počela zaostajati za ostalim granama medicine sve do druge polovine dvadesetoga stoljeća kad je u patologiju uvedena imunohistokemija. Nakon te prve revolucije koja je preobratila rad u patološkim laboratorijima cijelog svijeta, došlo je do druge revolucije koju je označilo uvođenje molekulske biologije u dnevnu praksu. Imao sam sreću da su dobar dio mogega života prožele te dvije stvarne revolucije u patologiji.

Kao moj doprinos tim dvjema revolucijama, u patologiji sam ostavio u nekih stotinjak radova. Većina tih radova stručne su, a ne istraživačke prirode, no nekim su uspješno utrti novi putevi i poboljšali su razumijevanje ljudskih bolesti i novotvorina. U suradnji s kliničkim kolegama uspjeli smo pojasniti patološku

podlogu nekih važnih bolesti, kao što je dijabetička gastropatija, te opisati neke nove varijante urogenitalnih tumora. Moje poznavanje eksperimentalnih tumora u životinja pomoglo nam je pojašniti neke bitne elemente za razumijevanje humanih tumora muških i ženskih spolnih organa.

Dobar dio svoga života proveo sam radeći kao bolnički patolog, dijagnostičar i član dijagnostičko terapeutskih bolničkih timova u bolnicama. Za razliku od bogomdanih patologa koji imaju fotografisku memoriju i mogu prepoznati svaki tumor po sjećanju na prethodne slučajeve, ja, nažalost, nemam toga talenta. Dijagnostiku sam naučio kontinuiranim radom, kontinuiranom dodatnom izobrazbom, čitajući i pišući, a najviše na svojim vlastitim pogreškama. Tko radi taj i griješi, stara je narodna poslovice, a s vremenom i uza stalni napor i ja sam uspio broj tih pogrešaka svesti na minimum.

Svoje iskustvo i znanje cijeloga sam života prenosio na mlađe kolege, specijalizante i studente pa sam i od jednih i drugih dobio cijeli niz nagrada. Vodio sam se principom da je podučavanje drugih najbolji način da i sam nešto dobro naučiš. A veselje kad doživiš da te je neki tvoj učenik nadmašio i postao bolji od tebe – nešto je neopisivo. A na kraju su uslijedila i priznanja mojih kolega pa sam dobio od njih cijeli niz nagrada, imenovanja u akademije i počasnih doktorata (Slike 8a i 8b)

12. Koliko si znanstvenih radova objavio?

Ne znam točan broj, jer sam davno prestao brojati. Jednom su me pitali to isto pitanje na televizijskom intervjuu u Zagrebu. Novinarka mi je dan prije intervjua pripremala za nastup i dala pitanja koja će pred kamerom postaviti. Kad sam toga dana došao kući rekao sam supruzi što sam smislio odgovoriti. Kad sam joj bio rekao što sam „duhovito“ smislio kao odgovor, ona se zgrozila, ukorila me te mi rekla da sam prostak i neozbiljan. Nakon toga sam promijenio smišljeni odgovor i rekao na televiziji da ne znam koliko sam radova napisao. I da je to kao da me pitate koliko sam žena u svome životu poljubio.

U odgovoru na ovo tvoje pitanje, stvarno ne znam koliko sam radova napisao. Ne znam ni koliko bi se mojih publikacija moglo svrstati u kategoriju tzv. znanstvenih doprinosa. U *Index Medicusu* imam pod svojim imenom preko 330 indeksira-

nih radova. No to uključuje i neke editore, nekrologe, pisma urednicima i tko zna što sve ne, pa čak i jedan intervju poput ovoga. No tko odlučuje jesu li neki članci stvarno znanost ili nešto sasvim drugo? U tom kontekstu, osobno sam mišljenja da sam neke od svojih najboljih i meni najdražih nemedicinskih članaka napisao sedamdesetih godina prošloga stoljeća za kulturni tjednik *Oko* na hrvatskome, ali ti članci se ne "računaju u moju službenu akademsku produkciju".

U prošleme stoljeću sam bio 15 godina urednik za prikaze i recenzije knjiga u časopisu *Modern Pathology*. Za taj časopis sam napisao 10-ak recenzija godišnje, tj. ukupno oko 150 članaka, koje nisam nikada točno pobrojao niti su igdje indeksirani. Zatim sam pisao recenzije medicinskih knjiga za agenciju *Doody Publishing* koja ih je objavljivala na svojoj mrežnoj stranici, no nikad ih nisam pitao za broj tih osvrti iako su ih ljudi čitali i pisali mi o njima. Izdavači su često tiskali moje pozitivne kritike u svojim oglasima, pa bi mi prijatelji govorili da su ih čitali i čestitali mi. Glavno da bas nisu otišle u vjetar i potpuni zaborav. Neki autori su mi pisali i zahvalnice, što mi je bilo drago, jer sam stalno mislio da to nitko ne čita.

13. Koliko su citata dobili tvoji radovi?

Profesionalni bibliometričari kažu da se znanstveni doprinos nekog čovjeka može bolje procijeniti po broju citata nego po broju objavljenih radova. Google Scholar navodi da su moji radovi citirani više od 17.000 puta. No znače li ti išta tzv. objektivni brojevi? Usudio bih se reći da ne znače mnogo.

Primjerice, ako pogledaš na Google Scholar, vidjet ćeš da mojoj citiranosti doprinose i citati mogega hrvatskog udžbenika patologije. Trebalo mi je vremena da shvatim kako ti citati potječu iz diplomskih radova hrvatskih studenata medicine. Studentski radovi kao doprinos mome znanstvenom ugledu? Ma nemoj! Ipak mi je drago da im je udžbenik patologije dobro bio došao na putu k njihovoj diplomu.

Moj najcitiraniji članak, tiskan u časopisu *Nature*, stvarno uključuje i moj doprinos, koji, nažalost, ne predstavlja više od 1% cjelokupne poruke toga članka. Elektronskomikroskopske slike koje su trebale ilustrirati moj udio, nisu nažalost uopće publicirane jer su recenzenti rekli da nisu važne.

Drugi članak na mojem popisu najcitiranijih publikacija stvarno sadrži i moj

Slika 8. Ceremonija prilikom dodjele počasnog doktorata (dhc) na Karlovom sveučilištu u Pragu, Češka Republika, 2015. godine (A). Sa službenom promotoricom, češkom profesoricom patologije Alenom Skalovom (B)

doprinos. Riječ je o kompleksnoj međunarodnoj studiji u kojoj sam i ja sudjelovao nekoliko godina. No, kad pogledate popis autora toga članka, vidjet ćete da je moje ime samo jedno od nekih 60 koautora, koji su nabrojani abecedom od A do Z. Ne bih se usudio reći jesam li doprinio 1/60 ili malčice više tome članku. Kako je citiran više od 600 puta, spada po definiciji među klasike citiranosti (engl. *citation classic*). Što bi moj bivši šef rekao: "S tim podatkom, uz uvjet da imaš tri dolara u džepu, mogao bi ući na podzemnu željeznicu u New Yorku!"

14. Koji ti je h-indeks?

U posljednjih desetak godina postao je običaj na brojnim sveučilištima da se za evaluaciju akademskih liječnika i njihovo unaprjeđenje u viši rang uzima tzv. *h-indeks*. Taj indeks je 2005. godine izmislio fizičar Jorge Hirsch, pa se može lako izračunati uz pomoć nekih računalnih tražilica i bibliografskih podataka s Google Science. Prema podatcima Googlea, na američkim sveučilištima nastavnici najnižeg ranga imaju u prosjeku h-indeks od 2 do 5, izvanredni profesori imaju 6-10, a redovni profesori 12-24. Za članove američke akademije znanosti prosječni h-indeks je oko 60, a za nobelovce oko 70.

Moj h-indeks je 58 ako to ikoga zanima. Najveći kompliment za to dobio sam od jednog prijatelja koji mi je priznao da se iznenadio vidjevši taj broj, jer sam ja za njega samo patolog, a ne neki "pravi znanstvenik". U Americi to zovu "kompliment lijevom rukom" (engl. *left handed compliment*), ali njegova me je iskrenost ipak dirnula i razveselila. Svoj sam posao uvijek shvaćao ozbiljno, a samoga sebe ne baš previše.

Nisam mislio da je h-indeks važan dok jednog dana nisam dobio zamolbu iz Klinike Mayo da ocijenim jednog patologa i da napišem zaslužuje li unaprjeđenje. Na dokumentima koje sam dobio za taj zadatak bio je naveden i njegov h-indeks. Onda sam to isto vidio na dokumentima za unaprjeđenje jednoga Nizozemca, pa sam zaključio da taj broj, unatoč mojem skepticizmu glede vrijednosti h-indeksa, neki ugledni ljudi na uglednim sveučilišnim ustanovama ipak shvaćaju ozbiljno. Moj konačni preokret u korist h-indeksa uslijedio je kad su me predložili za počasnog doktorata na Karlovom sveučilištu u Pragu i naveli koliki mi je h-indeks.

15. Bavio si se ozbiljno medicinskom nastavom, zar ne?

Da, s naglaskom na ozbiljno, a to znači da sam nastavi pristupio kao znanstvenik: radna hipoteza, pokus, zaključak koji se može objektivno testirati, ili falsificirati po preporuci Thomasa S. Kuhna, američkog filozofa i historičara znanosti.

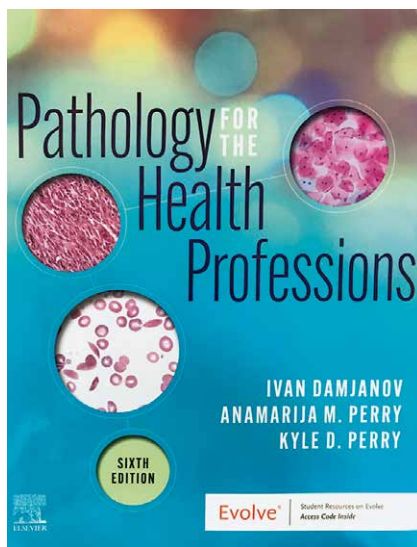
Primjerice, s mojim kolegama psihologima na Thomas Jefferson University u Philadelphiji, htjeli smo saznati pretkazuju li ocjene iz patologije uspjeh studenata na kliničkim predmetima. U tu smo ih svrhu usporedili s jednim testom psihosocijalnih karakteristika tih istih studenata. Našli smo da i jedan i drugi test pokazuju veliku korelaciju s naknadnim rezultatima na kliničkim predmetima. No, kad smo spojili psihosocijalne rezultate s rezultatima mogej ispita iz patologije, kombinirani rezultati su znatno bolje pretkazali uspjeh ili neuspjeh testiranih studenata. Ta studija privukla je mnogo pažnje u raznim dijelovima svijeta i stimulirala druge nastavnike da potvrde naše rezultate. Rad je citiran preko 100 puta.

Za svoj rad na reformi nastave dobio sam brojna priznanja ne samo od mojih kolega već i od studenata koji su mi tijekom moga boravka u Kansasu dodijelili 12 nagrada za najboljeg nastavnika. Moje kolege iz akademske udruge za nastavu patologije (GRIFE – *Group for Research in Pathology Education*) dodijelili su mi njihovu najveću nagradu za životno djelo. Putovao sam svijetom držeći predavanja o našim uspjesima u nastavi. Ipak najviše me je razveselila činjenica da su anatomici s Medicinskog fakulteta u Zagrebu prihvatili jedan moj prijedlog za provjeru znanja studenata i uveli ga u svoju nastavu. Svoje su iskustvo objavili u *Croatian Medical Journal* a CMJ članak je citiran 40 puta, što znači da je imao odjeka u znanstvenim krugovima. Za one koji ne znaju što taj broj znači, navest ću činjenicu da 40% svih indeksiranih biomedicinskih radova ne dobije nijedan citat!

16. Koliko si knjiga napisao?

Na popisu mojih knjiga nalazi se 36 naslova. Stvarni broj je vjerojatno čak i veći jer su neke od ovih knjiga imale više izdanja na kojima sam aktivno radio, a neke su prevedene na važnije svjetske jezike, kao što su španjolski, ruski ili kineski. Ne znam po kojoj logici, ali neke su knjige prevedene i na poljski, grčki ili indonezijski. Za studente medicine sam napisao i nekoliko udžbenika patologije, od kojih mi je najbolje uspio jedan koji se zove *Pathology for the health professions* (Slika 9). Elsevier, velika izdavačka kuća ga je tiskala u šest izdanja, a sveukupno su prodali preko 100.000 primjeraka tijekom ovih posljednjih 25 godina. Za ovogodišnje izdanje prepustio sam dio zadatka oko pisanja i uređivanja te knjige svojoj šticenici iz Zadra Anamariji Morović Perry i njezinom mužu. Usput dozvoli mi reći da sam jako ponosan na Anamariju, jer se ona u svojoj 39 godini uspjela probiti u sam vrh američke akademske hematopatologije te sad radi na sveučilištu Michigan, Ann Arbor.

Napisao sam, i nekoliko udžbenika za specijalizante i diplomirane patologe kojima treba ispomoć za recertifikaciju njihovih specijalističkih diploma. Među tim knjigama najbolje je prošla zbirka pitanja i odgovora koju sam napisao s mojom bivšom učenicom (*Fan F, Damjanov I. Cytopathology Review, 2nd ed. Jaypee publishers, New Delhi, Panama City, London, 2017*). Nedavno mi je kolegica Fan rekla da se ta knjiga nalazi na tre-

Slika 9. Najprodavanija knjiga: Pathology for the Health Professions, Elsevier, 6th edition, 2022.

ćem mjestu najprodavanijih patoloških knjiga na američkom Amazonu.

17. Mnogo si učinio za naš fakultet u Zagrebu, što je svakako vrijedno spomena.

U prvome redu naveo bih svoje pokušaje da doprinesem poboljšanju nastave na Medicinskom fakultetu. Osamdesetih godina prošloga stoljeća odlučio sam pomoći kolegama da prevedemo na hrvatski vrhunski američki udžbenik patologije (Robbins Pathology). Za prijevod je trebalo platiti 10.000 dolara američkom izdavaču da nam ustupi autorska prava na tekst i ilustracije. Tih godina u Hrvatskoj je vladala velika besparica. Ponudio sam se da skupim dobrovoljne priloge svojih poznanika, hrvatskih liječnika u SAD-u kako bi se to platilo. Nažalost, nisam bio previše uspješan, ili se njima jednostavno nije dalo, pa sam od njih 50 skupio bio samo po sto dolara po glavi, odnosno polovinu te sume. Kako sam bio obećao kolegama da ću pomoći nije mi preostalo ništa drugo no da dam 5000 dolara iz svojega džepa. Mislim da je to bio dobro potrošen novac jer su hrvatski studenti medicine na taj način dobili prvi moderan suvremeni udžbenik patologije.

Nakon toga sam 1995. godine uspio nagovoriti svoje kolege profesore patologije dr. Stanka Jukića i dr. Maru Dominis da apliciramo za financijsku pomoć od mađarsko-američkog filantropa Georgea Sorosa. Ne znam ni sam kako, ali dobili smo od njegove udruge *Otvoreno društvo* 50.000 dolara. S tim smo nov-

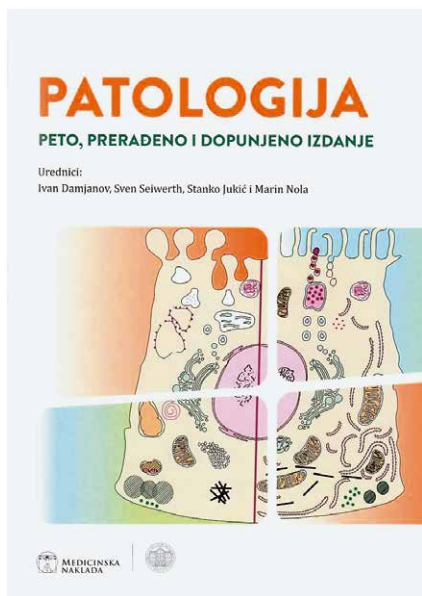
cem kupili prva računala za studente medicine. Ujedno smo na hrvatski preveli priručnik za vježbe i seminare koji sam napravio s kolegama na Sveučilištu u Kansasu, a ujedno smo i platili elektroničare da naprave program na hrvatskome jeziku. Mislim da je to bio prvi nastavni program na računalu na Medicinskom fakultetu u Zagrebu, a računala koja smo kupili od Sorosovog novca ostala su u upotrebi na Zavodu preko 20 godina.

Usljedio je moj doprinos početkom 21. stoljeća kad smo, na inicijativu profesora Jukića, tadašnjeg predstojnika Zavoda za patologiju, započeli rad na prvom modernom hrvatskom udžbeniku patologije. Prvo smo napisali udžbenik opće patologije, pa zatim udžbenik specijalne patologije i na kraju to sve spojili u jednu knjigu od oko 850 stranica (Damjanov I, Jukić M, Nola M (urednici). *Patologija*, Medicinska naklada, Zagreb, 2007). Knjiga je doživjela do sada 5 izdanja (Slika 10). Drago mi je da je knjiga visoko rangirana na studentskim anketama za udžbenike treće godine, što znači da služi svojoj svrsi.

Većinu makroskopskih i mikroskopskih slika za tu knjigu dao sam iz svoje kolekcije nastavnog materijala. Osim toga angažirali smo nekoliko studenata koji su znali crtati na računalu, da nam naprave niz konceptualnih ilustracija. Studentu koji je napravio najviše crteža, za nagradu sam platio kartu za Kansas City, pa je bio gost u našoj kući mjesec dana. Kad mi je on rekao da ima i djevojku koja također studira medicinu, onda smo i nju ugostili.

Po tehničkoj opremljenosti taj je udžbenik patologije jako lijepa knjiga. Za to se u prvome redu moram zahvaliti gospođi Anđi Raič, direktorici Medicinske naklade, koja mi je pomogla da napravimo taj moderni udžbenik. Da nije bilo Anđe ne bi bilo ni te knjige. Htio bih reći da Anđa nije liječnica, ali kao profesorica hrvatskog i izdavač mislim da je napravila za hrvatsku medicinu više nego mnogi od nas koji imamo diplomu s Medicinskog fakulteta. Činjenica da je tijekom ovih zadnjih 40 godina objavila više od 1000 medicinskih knjiga govori sama za sebe. Gdje bismo bili da nam je više takvih žena kao što je Anđa Raič!

Osim Stanka Jukića koji je bio *spiritus movens* i organizirao izdavanje i tiskanje udžbenika patologije, moram spomenuti i svojega najbližeg suradnika profesora Marina Nolu, koji je neumorno radio na

Slika 10. Službeni sveučilišni udžbenik Patologija, Medicinska naklada, Zagreb, peto izdanje, 2017.

tom projektu (Slika 11). Marin je proveo nekoliko ljetnih mjeseci kod mene u Kansasu prepravljajući i nadopunjujući tekst i probirajući dodatne slike za udžbenik. Nakon toga smo nastavili raditi i na dodatnom priručniku za pripremu ispita iz patologije. Nažalost, Marin nije dočekao da se ta knjiga tiska jer je umro od srčanog udara jedan dan nakon što je izdavaču predao naš konačni rukopis.

18. Pretpostavljam da si za svoje profesionalne doprinose u svijetu i Hrvatskoj dobio pregršt nagrada i priznanja. Navedi neke najvažnije molim te.

Kao student sam dobio rektorovu nagradu. Nakon doktorata smo Davor Solter i ja u Zagrebu dobili nagradu Sedam sekretara SKOJA. U SAD-u sam dobio niz nagrada za nastavu, a imam i naslov gostujućeg profesora na nekoliko sveučilišta uključujući tu i Medicinske fakultete u Zagrebu i Splitu. Godine 1992. postao sam dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, a nakon toga istu čast su mi dodijeli u Vojvođanskoj akademiji nauke i umjetnosti. Nositelj sam dvaju počasnih doktorata: na Univerzitetu u Novome Sadu, Srbija i Karlovom sveučilištu u Pragu, Češka. Na Sveučilištu Kansas sam profesor emeritus.

19. Već si ušao u deveto desetljeće svoga života. Što dalje?

Čovjek nikad ne zna što ga čeka. Iako sam ateist, volim reći: "Čovjek snuje, a

Slika 11. S profesorima patologije Stankom Jukićem (na slici lijevo) i Marinom Nolom prilikom promocije zajedničke knjige

Bog odlučuje". Ne mogu sjediti mirno na jednome mjestu pa ću vjerojatno još malo raditi, dokle ide da ide. Nekih stvari sam se ipak okanio. Primjerice, ne radim više u bolnici. Ne ispisujem više biopsije, osim ako me odvjetnici ne zamole da pogledam koji patološki slučaj. To im tada naplatim, a onima koji me pitaju zbog čega to radim, odgovaram u šali da mi je to za džeparac koji ne prijavim mojoj ženi!

Ove godine objavio sam knjigu pitanja i odgovora za usmene ispite koja se zove *Pathology Simplified*, pa je pokušavam plasirati na tržište, koje je prilično kompetitivno. S Nizozemcem Fredom Bosmanom preuzeo sam se uredništva međunarodnog godišnjaka *Recent Advances in Histopathology*, pa ćemo tu publikaciju sada zajednički uređivati svake godine. Radim i na novom izdanju svog udžbenika *Patologija za srednje medicinske škole i medicinske tehničare* jer se kurikulum za tu srednju školu promijenio od vremena objave prvog izdanja. Suradujem s engleskim časopisom *The*

Slika 12. Prije oproštajne večere sa zagrebačkim studentima koji se spremaju za put u Kansas ljeta 2022. godine

Pathologist. Nakon što završim ovaj intervju, sjest ću i dovršiti intervju s ukrajinskim kolegama za taj časopis. To smatram svojim skromnim doprinosom očuvanju europske civilizacije, kulture i životnih prilika u onom obliku u kojem sam ih ja znao. Nastavit ću i raditi recenzije knjiga i rukopisa za patološke časopise, a pozvan sam i kao predavač na nekoliko sastanaka patologa. Nadam se da će to biti dovoljno da moje kortikalne sinapse ne zahrđaju ili prestanu raditi.

Iskoristio bih ovu prigodu da napišem kako sam od svoje ušteđevine osnovao skromni fond za međunarodnu razmjenu studenata medicine između Kansasa i Hrvatske. Moj fond studentima pokriva putne troškove i troškove njihova boravka dok su daleko od kuće. Nažalost, put do Amerike i boravak na njihovom sveučilištu uza sva druga davanja, osiguranja i dnevne troškove nije jeftin, i danas iznosi oko 5000 dolara po osobi. Ove će godine 5 hrvatskih studenata po prvi put doći u Kansas (Slika 12), a sljedeće godine će i neki američki studenti doći u Hrvatsku, vjerojatno za nešto manje novaca. Vjerujem da će i jedni i drugi uvidjeti kako smo svi mi "ispod kože krvavi", da "nema smisla brojiti krvna zrnca" i da su sličnosti između ljudi iz različitih dijelova svijeta mnogo veće od umjetno stvorenih razlika.

Okorjeli sam pacifist i protivim se ratovima bez obzira na razloge njihova nastanka. Za cijeloga svojega vijeka želio sam i nastojao zblizavati ljude iz različitih dijelova svijeta i omogućiti im da bolje upoznaju jedni druge. Vjerujem da je boljom komunikacijom i razumijevanjem moguće postići napredak u svim područjima čovjekova djelovanja. Najbolji primjer za to je upravo znanost, koja je posljednjih desetljeća boljom protočnošću i razmjenom informacija te susretima i suradnjom ljudi postigla dosad neviđen uzlet.